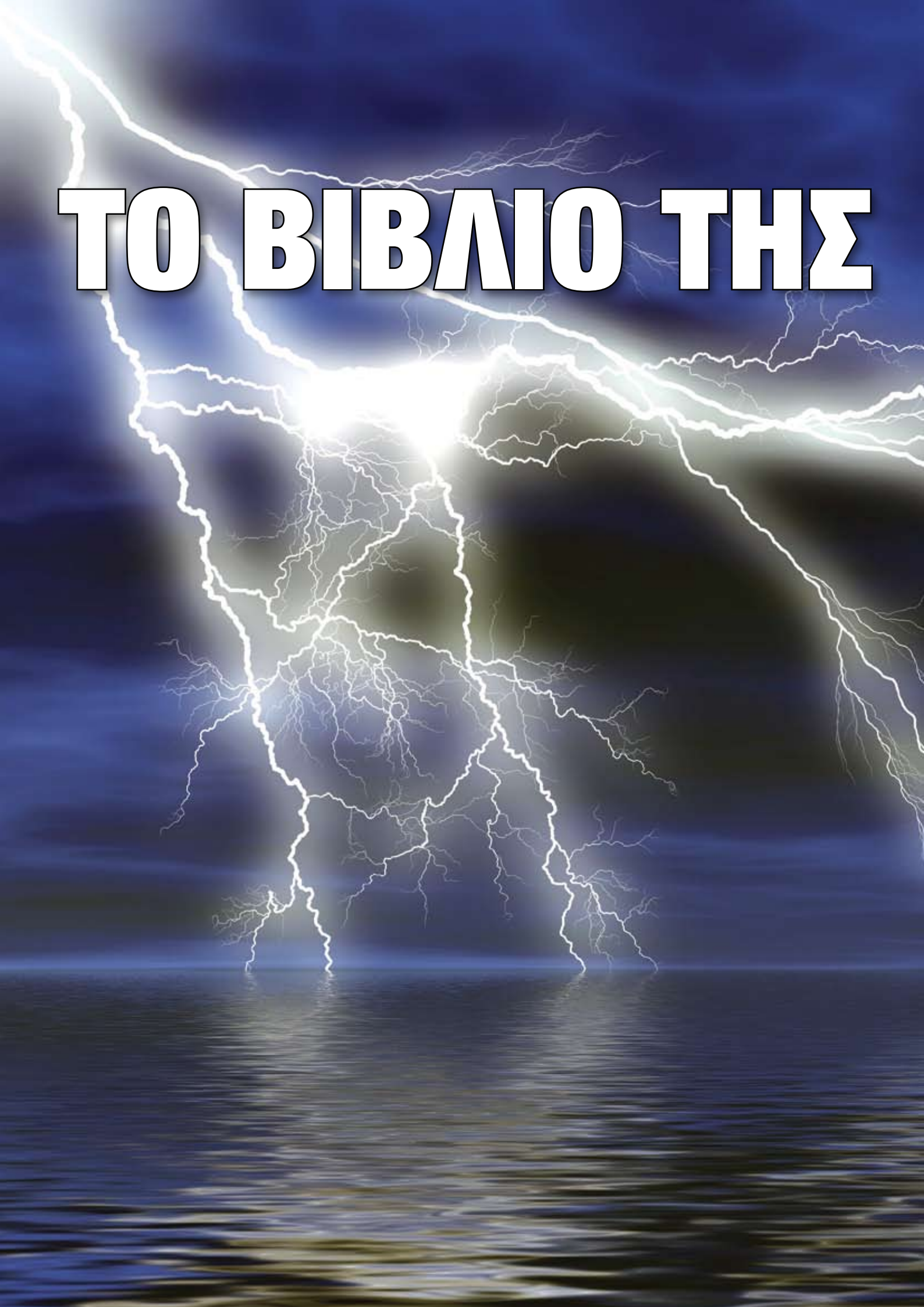

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ

● Του ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

*Θεολόγου Γραφείου Εκκλησιαστικής Διακονίας
Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*

Η Αποκάλυψη του Ιωάννη, το τελευταίο στη σειρά βιβλίο της Καινής Διαθήκης, αποτελεί το πιο δυσερμήνευτο γραπτό κείμενο του Χριστιανισμού και ένα από τα πλέον δυσερμήνευτα κείμενα της παγκόσμιας φιλολογικής γραμματείας.¹ Το πλήθος των εικόνων που περιγράφονται στην Αποκάλυψη, οι

αμέτρητοι συμβολικοί αριθμοί, οι υπερβολές του κειμένου, οι εκστατικές σκηνές, τα θεία οράματα, οι παροιμίες, οι παραβολές, οι υπαινιγμοί, οι αναφορές σε τρομακτικές πληγές, οι πολλές γριφώδεις εκφράσεις, αλλά και η όλη δομή του έργου, δίνουν στην ανθρωπνη φαντασία το δικαίωμα να βαδίζει σε πολλές ατραπούς για να εντοπίσει το νόημα που κρύ-

¹ Δικαίως ο Π. Μπρατσιώτης παρατηρεί πως «εν τη ιστορία της παγκοσμίου γραμματείας είναι ζήτημα εάν υπάρχει βιβλίο περισσότερο ερμηνευθέν και παρερμηνευθέν παρ' όσον η ημετέρα Αποκάλυψις». Βλ. Ιωάννης Δ. Καραβιδόπουλος Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη, Θεσσαλονίκη, 1997, σελ. 345.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ

βεται πίσω από το όλο σκηνηκό. Πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν πως η ερμηνεία του βιβλίου της Αποκάλυψης είναι εντελώς αδύνατη εξαιτίας της φιλολογικής του μορφής. Παρατάυτα όμως, είναι εξίσου αλήθεια πως ορισμένα σημεία του βιβλίου έδωσαν κατά καιρούς αφορμή για έντονο προβληματισμό και για επίπονες προσπάθειες ερμηνείας τους, ακόμα και από αυτούς που ασπάζονται την παραπάνω άποψη.²

Αναμφίβολα, το πιο δημοφιλές και πολυσυζητημένο σημείο της Αποκάλυψης του Ιωάννη είναι εκείνο στο οποίο αναφέρεται ο περιβόητος αριθμός 666, που συνήθως ταυτίζεται με τον αντίχριστο, ένα υποτιθέμενο πρόσωπο που θα έλθει στο τέλος της ιστορίας για να προκαλέσει καταστροφή, φόβο, δέος και τρόμο. Η αναφορά του βιβλίου στον αριθμό 666 αποτέλεσε στο παρελθόν και εξακολουθεί να αποτελεί μέχρι σήμερα, πηγή έμπνευσης πολλών παραγωγών ταινιών, στις οποίες προβάλλεται ο αντίχριστος προσωποποιημένος, δηλαδή ως πρόσωπο, με άσχημη δαιμονική και άκρως αποκρουστική όψη, να καταστρέφει τα πάντα. Το άμεσο μήνυμα που βγαίνει μέσα από τις παραγωγές αυτές είναι η ολοκληρωτική νίκη του αντίχριστου εναντίον των ανθρώπων και η επικράτηση της δύναμής του. Το έμμεσο μήνυμα των ταινιών αυτών είναι η αμφισβήτηση της ύπαρξης του Θεού – γι'

αυτό άλλωστε παρουσιάζεται ο αντίχριστος να νικά πάντα- και η αμφισβήτηση του απολυτρωτικού έργου του Χριστού μέσα στην ιστορία. Στην ουσία οι παραγωγές αυτές δεν αποτελούν τίποτε άλλο παρά διακήρυξη της ανυπαρξίας του Θεού. Σε τελική ανάλυση επικρατεί το χάος, ο αφανισμός, ο μηδενισμός και η ολοκληρωτική καταστροφή, όπου τα πάντα βρίσκονται στα χέρια του αντίχριστου. Η γη, βρίσκεται στα χέρια αυτού του δαιμονικού τέρατος και η τύχη της το ίδιο. Δεν υπάρχει πουθενά ο Θεός, και μάταια τον αναζητά ο άνθρωπος που έτσι κι αλλιώς βρίσκεται στα χέρια του αντίχριστου. Αυτό είναι το κοσμοείδωλο που προβάλλεται μέσα από τις ταινίες που αναφέρονται στον αντίχριστο. Πρέπει όμως να τονιστεί ιδιαίτερα πως το κοσμοείδωλο αυτό δεν ταυτίζεται με το αληθινό μήνυμα του βιβλίου της Αποκάλυψης. Το βιβλίο αυτό αναφέρεται στο απολυτρωτικό έργο του Θεανθρώπου Χριστού και αποτελεί διακήρυξη αισιοδοξίας και προοπτικής, στοιχεία που αντλούνται από το χαρμόσυνο μήνυμα της Ανάστασης του. Είναι παράδοξο το γεγονός πως στις ταινίες αυτού του είδους κυριαρχεί ολοκληρωτικά το όνομα του αντίχριστου, ενώ στο βιβλίο της Αποκάλυψης κυριαρχεί το όνομα του Χριστού. Στο σημείο αυτό η αντίφαση είναι προφανής. Ενώ στο βιβλίο της Αποκάλυψης το βάρος πέφτει στο όνομα «Χριστός» στις

ταινίες αυτού του είδους κυριαρχεί ολοκληρωτικά το όνομα του αντίχριστου. Έτσι χάνεται το αληθινό νόημα του βιβλίου και μαζί με εκείνο το αισιόδοξο μήνυμα του Χριστιανισμού. Στην προκειμένη περίπτωση η τέχνη χρησιμοποιείται ως μέσο αμφισβήτησης της ύπαρξης του Θεού και επιστρατεύει όλους τους μηχανισμούς της για να στείλει το μήνυμα πως το κακό νικά τα πάντα.

Ο τρόπος ερμηνείας του βιβλίου

Είναι αλήθεια πως οι παραπάνω περί αντίχριστου απόψεις, όπως αυτές παρουσιάζονται σε πολλές ταινίες, ταυτίζονται σε πολλά σημεία με τις αντιλήψεις που έχουν πολλοί από εμάς. Τέτοιου είδους αντιλήψεις γαλούχησαν γενιές ολόκληρες, και ως το παραδεχτούμε, δημιούργησαν φόβο και πολλές αμφιβολίες. Για το πρόβλημα όμως αυτό δεν ευθύνεται το βιβλίο της Αποκάλυψης, αλλά ο τρόπος προσέγγισης και ερμηνείας του. Έχουμε την πεποίθηση πως η σωστή ερμηνεία του βιβλίου της Αποκάλυψης δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να στηριχθεί σε συναισθηματισμούς που έχουν ως υπόβαθρο τους το φόβο που ενδεχομένως προκαλούν στον αναγνώστη οι τρομερές εικόνες που περιγράφονται στο βιβλίο. Εξάλλου, κατά τον ίδιο τρόπο δεν μπορεί το βιβλίο αυτό να ερμηνευθεί κατά γράμμα. Μια

² Οι μέθοδοι ερμηνείας του βιβλίου της Αποκάλυψης που χρησιμοποιήθηκαν μέχρι σήμερα ήταν: 1) η ιστορική μέθοδος ερμηνείας κατά την οποία θεωρείται πως το βιβλίο αναφέρεται σε γεγονότα της παγκόσμιας ιστορίας, που πρόκειται να συμβούν μέχρι τη Δευτέρα παρουσία του Χριστού, 2) η εσχολογική ερμηνεία σύμφωνα με την οποία το βιβλίο αναφέρεται σε γεγονότα μόνο των χρόνων της τελικής κρίσης, 3) η εκκλησιαστικοϊστορική ερμηνεία σύμφωνα με την οποία το βιβλίο αναφέρεται σε γεγονότα που σχετίζονται με την εκκλησιαστική ιστορία, 4) η συγχρονιστική ερμηνεία που θεωρεί πως

ο συγγραφέας αναφέρεται σε γεγονότα της εποχής του (διωγμοί και άλλες δοκιμασίες), 5) Η θρησκευτολογική ερμηνεία η οποία αναζητά στο βιβλίο της Αποκάλυψης επιδράσεις από θρησκευτικές παραστάσεις άλλων λαών, 6) η μυστική ή πνευματική ερμηνεία η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα πως το βιβλίο κατανοείται αλληγορικά ως αναφερόμενο στην πνευματική ζωή, και τέλος 7) η εκλεκτική μέθοδος ερμηνείας κατά την οποία μπορούν να συνδυαστούν πολλοί από τους παραπάνω τρόπους ερμηνείας. Βλ. Ι. Δ. Καραβιδόπουλος, *όπ.π.* σελ. 346.

τέτοια προσέγγιση θα αδικούσε το κείμενο, και θα οδηγούσε με μαθηματική ακρίβεια σε σοβαρότατες παρερμηνείες οι οποίες θα έρχονταν σε πλήρη αντίθεση με το σωτηριολογικό έργο του Θεανθρώπου Χριστού, όπως αυτό περιγράφεται στο σύνολο των βιβλίων της Καινής Διαθήκης. Αν ένας Χριστιανός χάσει την προοπτική του σωτηριώδους έργου του Χριστού τότε τι του απομένει;³

Το βιβλίο της Αποκάλυψης είναι έργο συμβολικό. Αυτή είναι η βασική ιδιαιτερότητα η οποία το διαφοροποιεί ουσιαστικά από τα υπόλοιπα έργα της Καινής Διαθήκης. Ο συμβολισμός αποτελεί μια ιδιαίτερη φιλολογική μορφή έκφρασης, κατά την οποία ένα σύμβολο – στη προκειμένη περίπτωση τα σύμβολα είναι οι λέξεις- μαρτυρεί κάτι άλλο από αυτό που φαίνεται ή δείχνει. Το σύμβολο περικλείει μέσα του το στοιχείο της παραπομπής σε κάτι άλλο, σε ένα άλλο νόημα και σε μια άλλη πραγματικότητα. Μέσα στα σύμβολα κρύβονται κάποια μηνύματα τα οποία καλείται ο αναγνώστης να εντοπίσει. Πολλοί θεωρούν πως η συμβολική γλώσσα είναι κατώτερη του καθαρού λόγου και αγνοούν τη λειτουργία της. Η άποψη όμως αυτή είναι ολοκληρωτικά λανθασμένη. Το σύμβολο μαρτυρεί κάποιες αλήθειες που είναι δυνατό να έχουν διαχρονική αξία, όπως συμβαίνει και με το βιβλίο στο οποίο αναφερόμαστε. Είναι διαφορετικός και ιδιαίτερος τρόπος έκφρασης. Εδώ όμως δημιουργείται ένα πολύ εύλογο

ερώτημα. Γιατί ο συγγραφέας της Αποκάλυψης χρησιμοποίησε συμβολική γλώσσα για να μεταδώσει αυτά που ήθελε να πει; Ποιοι υπήρξαν οι λόγοι που τον οδήγησαν στην υιοθέτηση αυτής της τακτικής; Η απάντηση του ερωτήματος αυτού μας οδηγεί στο ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο γράφτηκε το βιβλίο. Στην εποχή δηλαδή που το δημιούργησε.

Το ιστορικό πλαίσιο του βιβλίου της Αποκάλυψης

Το βιβλίο της Αποκάλυψης γράφτηκε τον πρώτο μ.Χ. αιώνα, όταν η Εκκλησία αντιμετώπιζε τον μεγάλο κίνδυνο να συμβιβαστεί με τη λατρεία του Ρωμαίου αυτοκράτορα, που ήταν παγιωμένη μέσα στα πλαίσια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Την περίοδο στην οποία αναφερόμαστε, ο αυτοκράτορας της Ρώμης, δεν θεωρούνταν απλά αντιπρόσωπος ενός θεού στη γη, αλλά θεός. Όλοι οι υπήκοοι της αυτοκρατορίας ήταν υποχρεωμένοι να λατρεύουν τον αυτοκράτορα ως θεό, να θυσιάζουν στο όνομα του αλλά και να θυμιατίζουν γι' αυτόν, πιστοποιώντας με τις συγκεκριμένες ενέργειες την υποταγή τους στο πρόσωπό του.⁴ Τυχόν άρνηση λατρείας του αυτοκράτορα συνιστούσε σοβαρότατο παράπτωμα που μπορούσε να οδηγήσει σε θανατική ποινή και τιμωρία. Ο φόβος για μια ενδεχόμενη τάση συμβιβασμού με τη λατρεία του αυτοκράτορα εκ μέρους κάποιων

μελών της Εκκλησίας φαίνεται πως αποτέλεσε την κυριότερη αιτία συγγραφής του βιβλίου της Αποκάλυψης. Ολόκληρο το βιβλίο της Αποκάλυψης από την αρχή μέχρι το τέλος αποτελεί πολεμική εναντίον της λατρείας του αυτοκράτορα, την οποία η χριστιανική συνείδηση θεωρούσε διαβολική. Το βιβλίο αποτελούσε κατά κάποιο τρόπο ύβρη εναντίον της ρωμαϊκής εξουσίας και του ίδιου του αυτοκράτορα. Ένας τέτοιος λίβελος εναντίον της αυτοκρατορίας ήταν αδύνατο να κυκλοφορήσει με την άδεια των ρωμαϊκών αρχών. Για τους λόγους αυτούς ο συγγραφέας χρησιμοποίησε συμβολική γλώσσα. Το βιβλίο κυκλοφόρησε αρχικά σε μορφή φυλλαδίου της εποχής, από χέρι σε χέρι και από ομάδα σε ομάδα, από τους Χριστιανούς. Ακόμα και τούτο έγινε μυστικά και με προφυλάξεις, για λόγους ασφαλείας. Αν έπεφτε στα χέρια της ρωμαϊκής αστυνομίας, ήταν αδύνατο να εντοπιστεί το πραγματικό του νόημα, εξαιτίας ακριβώς της συμβολικής του γλώσσας. Ίσως μάλιστα αν το διάβαζε ένας ρωμαίος αστυνομικός να θεωρούσε πως επρόκειτο για ανοησίες των χριστιανών και γελούσε μαζί τους! Δεν θα συνέβαινε όμως το ίδιο και στην περίπτωση των χριστιανών που θα διάβαζαν το βιβλίο. Διότι είχαν τις ίδιες τραυματικές εμπειρίες με τον συγγραφέα του βιβλίου και δεν θα δυσκολεύονταν να καταλάβουν περί τίνος πρόκειται. Οι χριστιανοί παραλήπτες είχαν τον ίδιο κώδικα επικοινωνίας με τον συγ-

³ Τόσος πολύς λόγος γίνεται για τον αντίχριστο και τόση πολλή περιέργεια επικρατεί γύρω από το θέμα αυτό, ώστε σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται το φαινόμενο να μιλούν κάποιοι χριστιανοί περισσότερο για τον αντίχριστο παρά για τον Χριστό. Αν όμως το κέντρο του Χριστιανισμού ήταν ο αντίχριστος τότε δεν θα ονομαζόταν «Χριστιανισμός» αλλά «Αντιχριστι-

ανισμός».

⁴ Περισσότερες λεπτομέρειες για το θέμα αυτό βλ. Ιωάννη Α. Γαλάνη, Το ιστορικό πλαίσιο της Καινής Διαθήκης- Συνοπτική ιστορία της εποχής της Καινής Διαθήκης, Θεσσαλονίκη, 1993-1994, σελ. 156-158 και 172-173.

γραφέα. Η συμβολική γλώσσα του κειμένου, αποτελούσε μέτρο εναντίον των ρωμαϊκών αρχών και δεν χρησιμοποιήθηκε για να προκαλέσει δέος στους αναγνώστες, μήτε για να σπείρει τον πανικό. Χρησιμοποιήθηκε από ανάγκη, για λόγους ασφαλείας, γιατί το απαιτούσαν οι ιστορικές συνθήκες.⁵ Ζώντας στο περιβάλλον αυτό ο συγγραφέας, γράφει το έργο του για να δώσει θάρρος και ελπίδα στους χριστιανούς της εποχής του. Αποτελεί το βιβλίο της Αποκάλυψης προσπάθεια παραμυθίας και ενθάρρυνσης των χριστιανών οι οποίοι κινδύνευαν να συμβιβαστούν με την τακτική λατρείας του αυτοκράτορα, φοβούμενοι τις τραγικές συνέπειες της άρνησης μιας τέτοιας πράξης. Απέναντι στη λατρεία του αυτοκράτορα ο Ιωάννης αντιπαραβάλλει την λατρεία του σφαγμένου Αρνίου που είναι ο Χριστός, ο δημιουργός και κύριος του κόσμου. Ο συγγραφέας βλέπει την παρουσία του Χριστού ανάμεσα στους διωκόμενους χριστιανούς, και θέλει να τους διαβεβαιώσει πως παρά τις πολλές και σκληρές τους δοκιμασίες, τελικά ο Θεός δεν θα επιτρέψει την επικράτηση του κακού, την οποία σπέρνει η ρωμαϊκή εξουσία. Τελικά θα επικρατήσει το θέλημα του Θεού, και θα ανατείλουν καλές μέρες για τους χριστιανούς, μέρες χαράς και ευφροσύνης. Που δεν θα έχουν καμία σχέση με το κακό και την κατρακύλα της ρωμαϊκής εξουσίας. Η ρωμαϊκή εξουσία με τη σατανική της εμμονή στη λατρεία του αυτοκράτορα καθώς και σατανικοί μηχανισμοί προπαγάνδας της αυτοκρατορικής λατρείας θα

ηττηθούν και θα κατατροπωθούν, έστω και αν μέχρι τότε θα θανατωθούν πολλοί χριστιανοί, μαρτυρώντας για την αφοσίωση και την πίστη τους στο πρόσωπο του Χριστού. Είναι γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο που ο συγγραφέας στέλνει μήνυμα αισιοδοξίας και προοπτικής, διακηρύσσοντας πως «είδον ουρανόν καινόν και γήν καινήν, ο γαρ πρώτος ουρανός και η πρώτη γη απήλθον» (Απκ.21,1). Δεν πρόσεξαν οι παραγωγοί ταινιών το αισιόδοξο αυτό στοιχείο του βιβλίου της Αποκάλυψης –το οποίο και αποτελεί τον κύριο άξονα του- ή μήπως δεν το θεώρησαν σημαντικό για να το χρησιμοποιήσουν; Κατά τον ίδιο τρόπο δεν πρόσεξαν ότι στο βιβλίο επικρατεί γενικότερα μια αισιόδοξη ατμόσφαιρα και ότι τελικά εκείνο που προβάλλει και επικρατεί στον ορίζοντα είναι «ο αστήρ ο λαμπρός ο πρωινός»; (Αποκ.22,16). Δεν υπάρχει ίχνος απαισιοδοξίας στο βιβλίο της Αποκάλυψης, μήτε υποστηρίζεται η επικράτηση του κακού.

Η αναφορά στον αντίχριστο

Στο κεφάλαιο 13,1-10 ο συγγραφέας αναφέρεται με συμβολικό τρόπο σε ένα θηρίο που βγαίνει από τη θάλασσα και το οποίο έχει δέκα κέρατα και επτά κεφάλια. Στα κέρατά του, σύμφωνα με την περιγραφή, έχει δέκα στέμματα και στα κεφάλια του φέρει «ονόματα βλασφημίας». Όλη η γη ακολούθησε το θηρίο. Σ' αυτό το θηρίο δόθηκε άδεια και εξουσία να πολεμήσει εναντίον του λαού του Θεού. Αυτή ήταν η αποστολή του. Στους αμέσως

επόμενους στίχους, (13,11-18) ο συγγραφέας μιλά για ένα άλλο θηρίο που βγαίνει από τη στεριά. Με εντολή του πρώτου θηρίου αυτό ασκούσε όλη την εξουσία. Κατάφερε να κάνει ολόκληρη τη γη και τους κατοίκους της να προσκυνήσουν το πρώτο θηρίο που βγήκε από τη θάλασσα. Με πολλή δύναμη προτρέπει τους κατοίκους της γης να κατασκευάσουν ένα άγαλμα του πρώτου θηρίου και να το προσκυνήσουν. Το θηρίο αυτό υποχρέωσε τους κατοίκους της γης να χαράξουν ένα σημάδι στο δεξί τους χέρι, ή στο μέτωπό τους έτσι ώστε κανείς να μην μπορεί να αγοράζει ή να πουλά, εάν δεν έφερε το συγκεκριμένο χάραγμα πάνω του. Το χάραγμα αυτό, όπως γράφει ο συγγραφέας, είναι ο αριθμός 666 και ο αριθμός αυτός αποτελεί το όνομα του πρώτου θηρίου, δηλαδή του θηρίου που επικράτησε να λέγεται αντίχριστος. Η όλη ενότητα τελειώνει με τα παρακάτω λόγια: «Εδώ χρειάζεται η σοφία. Όποιος έχει μυαλό ας λογαριάσει τον αριθμό του θηρίου, που δλώνει έναν άνθρωπο. Ο αριθμός του είναι εξακόσια εξήντα έξι» (Απκ. 13,18).

Το κείμενο στο συγκεκριμένο σημείο μιλά σχεδόν από μόνο του. Γνωρίζοντας κανείς το ιστορικό πλαίσιο και τη φιλολογική μορφή με την οποία απέδωσε το κείμενο ο συγγραφέας μπορεί να εντοπίσει τι κρύβουν οι λέξεις. Το θηρίο που βλέπει ο συγγραφέας να βγαίνει από τη στεριά, προπαγανδίζει υπέρ του πρώτου θηρίου που βγήκε από τη θάλασσα. Δρα με εντολή του πρώτου θηρίου και η εξουσία του απορρέει από εκείνο. Η αποστολή του, όπως σημειώνει

⁵ Αναλυτικά για τις ιστορικές συνθήκες της εποχής στην οποία γράφτηκε το βιβλίο της Αποκάλυψης βλ. Σάββα Αγουρίδη, *Η Αποκάλυψη του Ιωάννη*, Θεσσαλονίκη, 1994, σελ. 39-45.

ο συγγραφέας, είναι να αναγκάσει όλη τη γη να προσκυνήσει το πρώτο θηρίο. Ανάμεσα στο έργο του είναι και η προτροπή προς τους ανθρώπους όπως κατασκευάσουν ένα άγαλμα του πρώτου θηρίου, και να θανατωθούν όσοι αρνούνται να προσκυνήσουν το άγαλμα. Στο σημείο αυτό ο συγγραφέας παρουσιάζει μια εικόνα προπαγάνδας, που άμεσος σκοπός της είναι η παραπλάνηση του λαού. Αυτό μας επιτρέπει να θεωρήσουμε πως ο συγγραφέας χρησιμοποιώντας άριστα τη συμβολική γλώσσα, αναφέρεται στο ιερατείο της αυτοκρατορικής λατρείας, που είχε εντολή από τον εκάστοτε αυτοκράτορα να επιλαμβάνεται τα σχετικά με τη λατρεία του προσώπου του. Το ιερατείο δρούσε εκ μέρους του αυτοκράτορα και η όλη εξουσία του πήγαζε από τον αυτοκράτορα. Αυτό ταιριάζει απόλυτα με το έργο του θηρίου που βγαίνει από τη στεριά και του οποίου η αποστολή είναι να προπαγανδίζει υπέρ του πρώτου θηρίου και να πείθει τους ανθρώπους να προσκυνούν το άγαλμά του. Αυτή ακριβώς ήταν και η αποστολή του ιερατείου της αυτοκρατορικής λατρείας.⁶ Όσον αφορά την εικόνα του χαράγματος που παραδίδει ο συγγραφέας στη συνέχεια, μπορεί να θεωρηθεί ως αναφορά, πάλι με συμβολικό τρόπο, στον οικονομικό αποκλεισμό από τον οποίο κινδύνευαν οι Χριστιανοί

εξαιτίας της εμμονής τους στην άρνηση λατρείας του αυτοκράτορα. Πρόκειται ασφαλώς για συμβολική εικόνα που μας παραπέμπει στην εποχή εκείνη, και συγκεκριμένα στη συνήθεια της σφράγισης των εμπορευμάτων της εποχής και των διαφόρων πιστοποιητικών συναλλαγής με το όνομα του αυτοκράτορα, καθώς και στα πιστοποιητικά που εξέδιδε το αυτοκρατορικό ιερατείο με τα οποία διαβεβαιωνόταν πως κάποιος θυσίασε στον αυτοκράτορα.⁷

Θεωρήσαμε το θηρίο της στεριάς ως το ιερατείο της αυτοκρατορικής λατρείας. Το θηρίο αυτό προπαγάνδιζε υπέρ του πρώτου θηρίου. Αντλούσε την εξουσία του από εκείνο. Το ίδιο συνέβαινε και με το ιερατείο αφού είχε ως αποστολή του την προπαγάνδα υπέρ της αυτοκρατορικής λατρείας και αντλούσε την εξουσία του από τον αυτοκράτορα, όπως ακριβώς στο θηρίο της στεριάς την αντλούσε από το πρώτο θηρίο. Άρα, λοιπόν, η αναφορά στο πρώτο θηρίο, το οποίο έδινε εξουσία στο δεύτερο θηρίο, μπορεί να θεωρηθεί ως αναφορά, με συμβολικό τρόπο, στους ίδιους τους Ρωμαίους αυτοκράτορες. Η άποψη αυτή ενισχύεται από την παρατήρηση του ίδιου του συγγραφέα πως το πρώτο θηρίο, έφερε στα κεφάλια του «ονόματα βλασφημίας». Γνωρίζουμε

πως οι ρωμαίοι αυτοκράτορες έφεραν τον τίτλο «κύριος» και «σωτήρ», γεγονός που εξόργιζε τους πρώτους χριστιανούς που θεωρούσαν τους τίτλους αυτούς βλάσφημους, αφού εκείνοι τους απέδιδαν μονάχα στο Θεό.

Ο συγγραφέας με την συμβολική αναφορά του στο θηρίο που βγαίνει από τη θάλασσα αναφέρεται στη νοσηρή νοοτροπία των ρωμαίων αυτοκρατόρων που με την εμμονή στη λατρεία του προσώπου τους καταργούσαν την ελευθερία των υπηκόων της αυτοκρατορίας και δέσμευαν τη συνείδηση τους, και όχι σε ένα τερατόμορφο πρόσωπο που θα έλθει μελλοντικά για να εργαστεί εναντίον των χριστιανών και του κόσμου, όπως προβάλλουν πολλές κινηματογραφικές ταινίες. Η αντίληψη αυτή που υιοθετείται αβασάνιστα από πολλούς σήμερα, δεν απηχεί τη σωστή ερμηνεία του βιβλίου της Αποκάλυψης και απέχει πολύ από το μήνυμα που ήθελε να στείλει ο συγγραφέας της.⁸

Το διαχρονικό μήνυμα του βιβλίου της Αποκάλυψης του Ιωάννη

Η διάχυτη σε πολλούς ιδέα πως στο τέλος της ιστορίας θα έρθει ένας προσωποποιημένος τερατόμορφος αντίχριστος για να αναγκάσει τους πιστούς να

⁶ Λεπτομερή ερμηνεία του σημείου που αναφέρεται στο θηρίο που βγαίνει από τη στεριά βλ. Σάββα Αγουρίδη, *ό.π.* σελ. 312εξ.

⁷ *Ό.π.* σελ.317εξ.

⁸ Δεν έχει ιδιαίτερη σημασία ποιος αυτοκράτορας κρύβεται πίσω από τον περιβόητο αριθμό 666, εφόσον το βιβλίο της Αποκάλυψης αναφέρεται συμβολικά σε όλους τους Ρωμαίους αυτοκράτορες που είχαν απαίτηση να λατρεύονται ως θεοί από όλους ανεξαιρέτως τους υπηκόους της αυτοκρατορίας τους. Σύμφωνα με την επιστημονική προσέγγιση του σημείου που αναφέρεται στον αριθμό 666, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τη ραβινική μέθοδο γεματρία, κατά την οποία κάθε

λέξη μπορούσε να μεταφραστεί σε έναν αριθμό, και κάθε αριθμός μπορούσε να μεταφραστεί σε μία ή περισσότερες λέξεις. Η χρήση της μεθόδου αυτής θα δημιουργούσε σύγχυση στις ρωμαϊκές αρχές σε περίπτωση που το βιβλίο έπεφτε με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στα χέρια τους. Με βάση αυτή τη προσέγγιση ο αριθμός 666 κρύβει μέσα του το όνομα «ΝΕΡΩΝ ΚΑΙΣΑΡ», και ο συγγραφέας με τη συμβολική του αναφορά στο θηρίο που βγαίνει από τη θάλασσα, αναφέρεται στον αυτοκράτορα Νέρωνα. Περισσότερες λεπτομέρειες για τη συγκεκριμένη μέθοδο ερμηνείας του αριθμού 666 βλ. Σάββα Αγουρίδη, *ό.π.* σελ. 319εξ και σελ. 326-328. Επίσης στο Νίκου Αθ. Ματσούκα, *Παλαιάς και Καινής Διαθήκης σημεία νοήματα αποτυπώματα*, Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 548-549

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ

απαρνηθούν τον Χριστό, δεν ταυτίζεται με το πραγματικό μήνυμα του βιβλίου της Αποκάλυψης. Αποτελεί παρερμηνεία που οφείλεται στην κατά γράμμα προσέγγιση του βιβλίου αυτού. Μια τέτοιου είδους προσέγγιση και ερμηνεία, αποτελεί καταστροφή του πραγματικά ωραίου βιβλίου της Αποκάλυψης και αδικεί τον συγγραφέα που με τόση φιλολογική επιμέλεια και μαεστρία μετέδωσε το αισιόδοξο μήνυμα του Χριστιανισμού, σε μια ιστορική στιγμή που έβλεπε τους σύγχρονους του χριστιανούς να κινδυνεύουν από τη λύσσα των ρωμαίων αυτοκρατόρων. Το βιβλίο της Αποκάλυψης ερμηνεύεται σωστά εφόσον και όταν ενταχθεί στο ιστορικό του πλαίσιο, και εφόσον αναγνωριστεί ο τρόπος με τον οποίο είναι γραμμένο, δηλαδή η συμβολική του γλώσσα. Αυτό βέβαια, δεν σημαίνει πως το βιβλίο της Αποκάλυψης δεν έχει να πει τίποτα στη δική μας εποχή. Αντίθετα, αν η Εκκλησία το θεώρησε ισότιμο και ισάξιο με τα υπόλοιπα βιβλία της Αγίας Γραφής και το κατέταξε στον κανόνα της, το έπραξε γιατί εντόπισε μέσα σ' αυτό κάποιες διαχρονικές αλήθειες που βρίσκονται σε πλήρη αρμονία με τα πιστεύω της και με το γενικότερο πνεύμα του Χριστιανισμού.

Το βιβλίο της Αποκάλυψης μιλά σε κάθε εποχή και θα μιλά πάντοτε στη συνείδηση των χριστιανών. Το βιβλίο, όπως ήδη προειπώθηκε, αποτελεί πολεμική εναντίον της λατρείας του αυτοκράτορα, δηλαδή της προσωπολατρίας με όλες τις εκφάνσεις της. Αυτό υπήρξε ένα κακό,

μια νοσηρή κατάσταση, που τάλανισε την αρχαία Εκκλησία, η οποία αγωνιζόταν να μην ταυτιστεί μαζί της. Νοσηρές νοοτροπίες και καταστάσεις όμως υπάρχουν σε όλες τις εποχές. Σήμερα είναι δυνατό αυτές να παρουσιάζονται με διαφορετική μορφή. Μπορεί να παρουσιάζονται ως μιας άλλης μορφής αρρωστημένη προσωπολατρία, ως απολυτοποίηση του χρήματος, αναγωγή του σε θεό και χρήση του για καταστροφή. Ως εκμετάλλευση και καταπίεση των φτωχών και των αδυνάτων, ως δέσμευση και υποδούλωση της ανθρώπινης συνείδησης,

ως ποικιλόμορφος άμεσος ή έμμεσος εξευτελισμός του ανθρώπου και κατάργηση της ελευθερίας του. Όλα αυτά και άλλα πολλά, αποτελούν νοσηρές καταστάσεις που έρχονται σε αντίθεση με τα χριστιανικά «πιστεύω». Είναι καταστάσεις «αντιχριστιανικές» και «αντίχριστες».

Εν κατακλείδι σημειώνουμε πως δεν συντρέχει λόγος ανησυχίας για έναν επικείμενο ερχομό ενός ανθρώπου-τέρατος που θα είναι ο αντίχριστος. Εκείνο που χρειάζεται είναι εγρήγορση εκ μέρους των χριστιανών στα δεινά που αντιμετωπίζει η κοινωνία μας, τα οποία είναι αντίθετα στο χριστιανικό μήνυμα.

Ο Χριστιανισμός δεν αποτελεί πηγή φόβου για τους χριστιανούς, μήτε είναι θρησκεία που θέλει να εγκλωβίσει τον άνθρωπο στα πλοκάμια του φόβου, που θα λειτουργούσε ως εμπόδιο και ανασταλτικός παράγοντας της προσωπικής προόδου και ολοκλήρωσής του. Ο Χριστιανισμός είναι πορεία τελείωσης και προόδου, πορεία μεταμόρφωσης και εκλάμπρυνσης μέσα στο άκτιστο φως του Τριαδικού Θεού. Αυτή είναι η προοπτική του ανθρώπου. Ο χριστιανός που αληθινά πιστεύει στον Τριαδικό Θεό βλέπει πάντοτε ψηλά, χωρίς φόβο. Έτσι προχωρά και έτσι μεταμορφώνεται. Βλέπει τον κόσμο θετικά και αισιόδοξα και όχι μοιρολατρικά και απαισιόδοξα. Ξέρει και αναγνωρίζει πως ο Θεός τον έπλασε για πράγματα μεγάλα. Ξέρει και είναι βέβαιος πως κύριος των πάντων είναι ο Χριστός. Αυτός που δημιούργησε τα πάντα και αυτός που θα τα οδηγήσει στη σωτηρία τους.

Το βιβλίο της Αποκάλυψης αποτελεί διακήρυξη αισιόδοξων οραμάτων, και πρέπει πάντοτε να αποτελεί πηγή έμπνευσης για την Εκκλησία που ως ζωντανός και κινούμενος οργανισμός οφείλει να αγωνίζεται για μια κοινωνία την οποία δεν θα διαβρώνουν οι λογής-λογής νοσηρές πράξεις και νοοτροπίες. Το βιβλίο της Αποκάλυψης, το θεολογικό αυτό αριστούργημα, αποτελεί ταυτόχρονα δείκτη πορείας της Εκκλησίας, υπενθυμίζοντάς της πως δεν πρέπει να συμβιβάζεται με το κακό που εμφανίζεται δίπλα της. ■

A dramatic sky with golden light rays and clouds. The sun is low on the horizon, creating a strong lens flare effect with multiple rays of light. The clouds are illuminated from below, giving them a golden, glowing appearance. The overall color palette is dominated by warm yellows, oranges, and deep blues.

*«... ο αστήρ
ο λαμπρός ο πρωϊνός...»
(Απκ. 22, 16)*